

DOI 10.36074/logos-04.04.2025.056

ВОКАЛЬНО-СЛУХОВИЙ САМОКОНТРОЛЬ ЯК ВАЖЛИВА СКЛАДОВА САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ НАД ВОКАЛЬНИМ РЕПЕРТУАРОМ

Чжан Венлі¹, Сунь Кеао²

1. аспірант кафедри музичного мистецтва і хореографії
ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет
імені К. Д. Ушинського», УКРАЇНА
ORCID ID: 0009-0003-2164-7938

2. аспірант кафедри музичного мистецтва і хореографії
ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет
імені К. Д. Ушинського», УКРАЇНА
ORCID ID: 0009-0008-2378-8247

Проблема організації самостійної роботи студентів, як важливої складової освітньої системи, є притаманною для всіх галузей і рівнів освіти. Ця проблема є актуальною і для вокально-педагогічної галузі, адже майбутній вокаліст повинен буди готовим не тільки до самостійного вирішення різноманітних виконавських завдань, а й педагогічних питань, які можуть виникати під час викладацької діяльності. Одним з першорядних завдань самостійної роботи здобувачів мистецько-педагогічної освіти є необхідність самостійного відпрацьовування музично-виконавських прийомів і навичок, надбаних під час занять з фаху, накопичення музично-слухового тезаурусу тощо.

На думку науковців та практиків у галузі мистецької педагогіки результативність самостійної роботи студентів залежить від багатьох факторів, але одним з найвпливовіших є розвиненість навичок музично-виконавського самоконтролю. У психології самоконтроль визначається як здатність особистості регулювати свої емоції, думки та поведінку відповідно до соціальних норм, особистих цілей і вимог ситуації. Він включає здатність до стримування імпульсивних реакцій, довгострокового планування та адаптації до змін у навколишньому середовищі. У психологічному словнику «самоконтроль» визначається як «..усвідомлення й оцінка суб'єктом власних дій, психічних процесів і станів» [4].

У педагогіці феномен самоконтролю розглядається як інтегральна характеристика особистості, що відображає її активність і самостійність. У педагогічних дослідженнях «самоконтроль» представлено як структурний елемент процесу самовиховання, завдяки якому людина набуває здатності здійснювати самооцінку, коригувати та вдосконалювати виконану роботу. Основною функцією самоконтролю є регулювання індивідумом власної діяльності та поведінки. З педагогічної точки зору є важливим, що мета самоконтролю спрямована як на попередження помилкових дій чи операцій, так і на виправлення вже допущених помилок і недоліків.

Самоконтроль як проблему мистецької педагогіки досліджували науковці: Гао Жоцзюань, А. Гринченко, Т. Гризоглазова, Г. Ісаєнко, Лінь Янь та ін. Дослідники визначають низку функцій самоконтролю, серед яких навчальна, виховна, коригуюча, діагностична, оцінна, стимулююча та розвивальна. Усі ці аспекти базуються на рефлексивній діяльності, яка забезпечує усвідомлений підхід до аналізу власної діяльності та сприяє вдосконаленню освітнього процесу. У працях Т.Гризоглазової феномен виконавського самоконтролю визначається як «...усвідомлений процес концентрації музичного слуху, уваги, регуляція виконавського процесу відповідно до завдань художньо-інтерпретаційної діяльності» [1].

А.Гринченко, уточнюючи сутність феномену музично-виконавського самоконтролю, убаचाє в ньому комплекс «сенсорно-перцептивно-рефлексивно-рухових дій» що забезпечує різні аспекти виконавського процесу, а саме: «...художньо-інтерпретаційний аспект, слухові і стильові уявлення, художньо-технічні завдання, психічний стан тощо» [2]. На думку вченої, самоконтроль за своєю природою є різнорівневим та спрямованим на регулювання різних виконавських завдань. Отже на рівні слухового самоконтролю відбувається «...відстеження внутрішніх тональних, ритмічних, мелодичних, динамічних зв'язків з метою виявлення музичної сутності» [2]. У свою чергу, моторно-руховий самоконтроль виконує свою функцію на рівні керування м'язово-руховими діями. Тоді як самоконтроль почуттів та емоційних вражень під час сприйняття чи виконання музичного твору веде до розуміння та ясності художньо-звукових уявлень і забезпечує адекватність художньо-сміслового наповнення останніх.

Різні аспекти проблеми вдосконалення виконавського самоконтролю майбутніх вокалістів у процесі фахової підготовки у ЗВО висвітлили науковці: С. Леонтієва, Лінь Янь, Ф. Мустафаєв, О. Процишина та ін. У дослідженні Лінь Янь доведено, що виконавський самоконтроль майбутніх вокалістів спрямований на оцінку та регулювання якості звучання власного голосу під час виконання вокальних творів [3]. Ця особистісна властивість вокаліста

SECTION 24.
PÉDAGOGIE ET ÉDUCATION

забезпечує точність інтонування, якість звуковидобування на основі високих і низьких співочих формант, багатством і різноманітністю, гнучкість і зв'язність звучання, здатність до багатоголосся (в ансамблевому виконанні творів) та інші характеристики, які є притаманними академічному співу. З педагогічної точки зору є важливим, що виконавський самоконтроль є здатністю до саморефлексії, яку можна й потрібно розвивати на підставі природних здібностей і задатків, з урахуванням фізичних та психологічних особливостей вокаліста.

У ході студіювання наукових джерел з'ясовано, що розвиток навичок виконавського самоконтролю у майбутніх вокалістів є потужним фактором удосконалення вокально-технічних навичок, самостійного музичного мислення, художньо-виконавських здібностей та інших професійно-значущих характеристик вокаліста. Дослідження, присвячені проблемі формування самоконтролю, свідчать про наявність спільних характеристик цього явища, незважаючи на різноманітність визначень. У коло ключових ознак самоконтролю зазвичай включають наступні: визначення мети, ознайомлення з еталоном, співвіднесення виконуваної роботи з відповідним зразком, оцінювання поточного стану діяльності, виявлення та аналіз помилок, коригування дій і уточнення плану виконання завдань.

На нашу думку, ефективність вдосконалення в студента-вокаліста спроможності до критичного оцінювання якості власного виконання конкретного вокального твору, залежить від сформованості в нього вокально-слухової уяви про виконавський еталон вокального твору, обраного для розучування. Оскільки під час самостійної роботи над вокальним репертуаром, необхідно приділяти особливу увагу розвитку правильної вокальної техніки, формуванню культури співу, вихованню художнього смаку, то убачаємо доцільним створення таких педагогічних вимог до виконання, наслідування яким буде сприяти формуванню в студентів навичок вокально-слухового самоконтролю. З огляду на сказане, убачаємо доцільність висування наступних вимог до самостійної роботи студентів-вокалістів: систематично прослуховувати та аналізувати записи різножанрових вокальних творів у виконанні провідних співаків; обговорювати з викладачами результати аналізу та власних вражень від прослуханих творів; проводити аудіо- та відеозаписи власного виконання вокального твору (як під час роботи на твором під керівництвом викладача, так і під час самостійної роботи, та під час сценічного виконання); здійснювати аналіз та обговорення записів власного виконання з виявленням помилок та пропозиціями щодо їх виправлення.

Зазначені вимоги, на наш погляд, сприятимуть формуванню в студентів-вокалістів здатності до критичного самоаналізу та самооцінки власного голосу,

дають можливість послухати себе ніби з боку та більш усвідомлено контролювати свій спів під час виконання. До того ж виконання висунутих вимог сприятимуть більшому розумінню взаємозв'язку між м'язово-вібраційними відчуттями та акустичним сприйняттям голосу, що також впливає на усвідомленість самоконтролю та якість виконання.

Висновки. Таким чином, студювання проблеми організації самостійної роботи студентів-вокалістів над вокальним репертуаром під час навчання в закладах вищої мистецько-педагогічної освіти показало її актуальність і своєчасність. Самостійна робота студентів є важливою складовою освітнього процесу, особливо у вокально-педагогічній галузі, де необхідно не лише вдосконалювати виконавські навички, а й формувати педагогічні компетенції. У ході дослідження з'ясовано, що виконавський самоконтроль є ключовим чинником ефективності самостійної роботи студентів-вокалістів, оскільки дозволяє їм аналізувати, коригувати та покращувати власне виконання. У науковій літературі самоконтроль розглядається як складний процес, що включає сенсорно-перцептивні, рефлексивні та рухові компоненти, спрямовані на досягнення високої якості виконання. Наукові дослідження підтверджують, що розвинений самоконтроль сприяє формуванню точності інтонування, якості звуковидобування, гнучкості звучання та інших важливих характеристик вокального виконання. Розвиток навичок самоконтролю сприяє глибшому розумінню взаємозв'язку між фізичними відчуттями та акустичним сприйняттям голосу, що позитивно впливає на якість вокального виконання. Формування виконавського самоконтролю в студентів-вокалістів потребує особливої уваги з боку викладачів ЗВО та впровадження спеціальних педагогічних вимог.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

- [1] Гризоголазова, Т. І. (2014). Зміст і сутність самостійної навчально-виконавської діяльності учнів-піаністів. Науковий часопис НПУ ім. М. П. Драгоманова. Серія 14: Теорія і методика мистецької освіти. Вип. 16 (21), ч. 2. 253 с.
- [2] Грінченко, А. М. (2017). Педагогічні умови формування музично-виконавського самоконтролю студентів у процесі навчання гри на фортепіано. Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 14 : Теорія і методика мистецької освіти. Вип. 22(2). С. 96-103.
- [3] Лінь, Янь. (2021). Формування готовності майбутнього вчителя музики до художньо-інтерпретаційної діяльності в процесі вокального навчання: дис. ... к-та пед. наук: Сум ДПУ імені А. С. Макаренка. Суми. 225 с.
- [4] Шагар, В. Б. (2007). Сучасний тлумачний психологічний словник. Харків : Прапор. 640 с.

